

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Пожуєв В.І. (м. Запоріжжя)

Анотація

У статті розглядаються особливості кредитно-модульної системи, умови її впровадження в навчальний процес; структура й функції кредитно-модульної системи, її роль у формуванні особистості - професіонала.

Ключові слова

КРЕДИТНО-МОДУЛЬНА СИСТЕМА, БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС, НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, ЯКІСТЬ ЗНАНЬ, ЄВРОПЕЙСЬКЕ СПІВТОВАРИСТВО, КРЕДИТНО-ТРАНСФЕРНА СИСТЕМА

Вступ

У зв'язку з подальшими соціально-економічними й політичними перетвореннями в суспільстві, зміцненням державності, входженням України у світове цивілізоване співтовариство неможливе без модернізації системи вищої освіти, спрямованої на підготовку фахівців на рівні міжнародних вимог.

Однією з умов входження України в єдиний європейський і світовий освітній простір є впровадження в систему вищої освіти України основних ідей Європейської кредитно-трансферної системи, що акумулює (ECTS), що функціонує на інституціональному, регіональному, національному і європейському рівнях і є ключовою вимогою Болонської декларації 1999 р.

Колегія Міністерства освіти й науки України сприяла виробленню та впровадженню нових принципів організації навчального процесу згідно ідей Болонської декларації, сприяла розширенню можливостей студентів при виборі змісту навчальних програм, забезпечення гнучкості в системі підготовки фахівців для їх адаптації до швидко мінливих вимог національного та міжнародного ринку праці, стимулювання студентів і науково-педагогічних працівників у досягненні високої якості підготовки фахівців з вищою освітою і підвищенням престижу української вищої школи на світовому ринку праці.

Колегія ухвалила почати з 2003/2004 навчального року в декількох університетах України педагогічний експеримент по впровадженню розробленої на ідеях Болонської декларації кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМОНП).

Мета статті:

- проаналізувати сутність кредитно-модульної системи;
- визначити принципи і подальші перспективи кредитно-модульної системи.

Обговорення проблеми

Основна мета введення кредитно-модульної системи навчання – науково обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити технологію використання елементів Європейської кредитно-трансферної системи, що акумулюється у систему вищої освіти України, та обробити сучасні методи оцінювання знань студентів.

Педагогічний експеримент, у якому брав участь Чернівецький національний університет, базується на наступних ідеях Болонської декларації:

1. Введення дворівневої академічної освіти:

- рівень бакалавра припускає навчання від трьох до чотирьох років на базі системи залікових одиниць (ECTS). Цей рівень повинен забезпечувати необхідну на європейському ринку праці кваліфікацію - бакалавр;
- магістерський ступінь - у сумі біля п'яти років на базі системи залікових одиниць (ECTS) бакалавра. Ця науково-виробнича кваліфікація забезпечує сполучення виробничої та наукової діяльності;
- рівень, що передбачає одержання докторського ступеня, - приблизно від семи до восьми років.

2. Впровадження системи залікових кредитів трудомісткості навчальної роботи студентів. Розрахунок взятий такий: навчальний рік - 60 кредитів, бакалавр - 240 кредитів (3-4 року), магістр - 300 кредитів; сесій, як правило, немає; навчальні досягнення студентів виміряються по числу залікових кредитів і рівню досягнень у кредиті.

3. Установлюється контроль за якістю академічної та професійної освіти; при цьому передбачається організація акредитаційних агентств, незалежних від національних систем освіти. За основу прийняті норми ECTS, у які закладена модульно-рейтингова організація навчального процесу по 100-бальній шкалі оцінювання.

4. Передбачається розвиток мобільності студентів і викладачів у національному і європейському освітньому рівні.

5. Визнання дипломів на європейському рівні та працевлаштування випускників вузів - учасників Болонського процесу на європейському ринку праці.

6. Забезпечення привабливості європейської системи вищої освіти – залучення в Європу студентів з інших регіонів миру.

Розглядаючи університет як складну динамічну, суб'єктно-об'єктну керовану систему, ми ставимо якість в пряму залежність від керування якістю підготовки фахівців у процесі експерименту.

Такий підхід ми обґрунтуємо тим, що навчання, особливо у вищій школі, - це насамперед керування самостійною учбово-пізнавальною діяльністю студента на заданому рівні його підготовки.

Основним об'єктом керування при такому підході виступає система якості знань у широкому розумінні їх сутності. В умовах нашого експерименту ця система повинна охоплювати теоретичні та практичні знання, а з урахуванням кваліфікації – знання, які забезпечують конкурентноздатність конкретного фахівця на ринку праці і його професійну компетентність.

Відомо, що ефективність будь-якого процесу навчання залежить від ступеня його погодженості із закономірностями навчання, основним відбиттям яких є принципи навчання.

Разом з тим для ефективного керування якістю навчання, наприклад в університеті, повинні дотримуватися відповідні принципи керування якістю підготовки фахівців у такому вузі. При цьому встановлений і той факт, що реалізація закономірностей процесу пізнання в конкретній педагогічній системі здійснюється на основі системи принципів навчання, що враховують особливості цієї педагогічної системи.

Ґрунтуючись на викладеному, у процесі розробки експериментальної методики обґрунтована погоджена із принципами модульного навчання та із загальнодидактичними принципами системи принципів КМСОУП.

Приведемо розроблену систему принципів КМСОУП:

1. Порівнянність трудомісткості кредитів забезпечує порівнянність досягнення кожним студентом установлених ECTS норм, які забезпечують академічну мобільність студентів, державне та міжнародне визнання результатів освіти на конкретних етапах оволодіння студентом спеціальністю. Для завершення навчального року - 60 кредитів, програми бакалавра (4 роки) - 240 кредитів, фахівця (магістра 1-2 року) - 300-400 кредитів.

2. Кредитність складається в декомпозиції змісту навчальної діяльності студентів на відносно єдині та самостійні за навчальним навантаженням студентів кредити, які забезпечують:

- а) на рівні освіти – набір заданої трудомісткості, вираженої в кількості кредитів, які відповідають розрахунковій нормі виконання студентом навчального навантаження в умовах кредитно-модульної організації навчального процесу;
- б) на рівні вивчення навчальної дисципліни – набір заданого для даної дисципліни кількості кредитів, які містять у собі

виконання необхідних видів робіт, і передбачені кредитно-модульною робочою програмою вивчення навчальної дисципліни.

3. Модульність проявляється через специфічну для модульного навчання організацію та систему методів і прийомів навчально-виховних заходів, основним змістом яких є активна самостійна творча пізнавальна діяльність студента.

Відповідно до цього принципу навчання в кредитному модулі організовується по навчальних модулях, рівень оволодіння якими свідчить про рівень досягнення студентом дидактичних цілей модуля та залікової норми кредитів у модулі.

4. Методичне консультування забезпечує наукове та інформаційно-методичне забезпечення діяльності учасників освітнього процесу.

5. Організаційна динамічність складається в забезпеченні можливостей зміни змісту навчання з урахуванням динаміки соціального замовлення і потреб ринку праці.

6. Гнучкість і партнерство складаються в такій побудові кредитно-модульної програми та кредитного модуля, при якому зміст навчання й шляхи досягнення цілей навчання відповідають індивідуальним потребам і можливостям студента.

7. Пріоритетність змістовної та організаційної самостійності й зворотного зв'язку складається в створенні таких умов організації навчання, які дозволяють повніше вимірювати й оцінювати результати самостійної пізнавальної діяльності студентів.

8. Науковість і прогностичність складаються в побудові (установленні) стійких зв'язків змісту навчання з науковими дослідженнями та оперативним впровадженням їх результатів у зміст кредитно-модульної системи результатів наукових досліджень.

9. Технологічність і інноваційність складаються у використанні найбільш ефективних педагогічних і інформаційних технологій, що сприяють якісній підготовці фахівців з вищою освітою і входженню спеціальності в єдиний інформаційний і освітній простір.

10. Усвідомлена перспектива складається в повній і глибокій усвідомленості студентами цілей професійного освіти й можливості їх успішного досягнення.

Керівництво університету, факультетів і кафедр, професорсько-викладацький склад як основні суб'єкти управління якістю підготовки фахівців на своїх рівнях управління в процесі реалізації розглянутих принципів КМСОУП зштовхнуться з рядом організаційно-педагогічних проблем, від рішення яких буде залежати якість проведеного експерименту.

Основними з них, на які вже на початковому етапі чотирирічного експерименту повинно бути спрямована увага керівництва та професорсько-викладацького складу, є наступні:

- створення єдиних для освітнього поля ECTS стандартів за напрямками підготовки (базової вищої освіти), що забезпечують при їх реалізації в навчальному процесі мобільність студентів, а при закінченні бакалаврату – визнання диплому на європейському рівні;
- цілеспрямована соціально-психологічна та педагогічна підготовка професорсько-викладацького складу та студентів до роботи і навчання в умовах нового освітнього та навчального середовища, характерної для кредитно-модульної системи навчання європейського освітнього поля;
- створення нової за характером та способом реалізації науково-методичної бази, і насамперед модульних технологій і програм, що відображають структуру конкретної професійної кваліфікації бакалавра та студентів можливість здійснювати власний вибір дисциплін і освітніх траєкторій;
- створення сучасного інструментарію, що діагностично контролює оцінки діяльності студентів і викладачів вищої школи, що забезпечує змістовну і якісну порівнянність результатів і універсальність при їх взаємному прийнятті. Заміна традиційних заліково-іспитних сесій по різних рівнях діагностико-діяльнісних рейтингових систем при 100-бальній шкалі оцінювання, структура якої наведена в таблиці 1.

Таблиця 1 – Оцінки студентів з перекладним (заліковим балом)

	За шкалою ECTS	За національною системою	За системою навчального закладу
A	5 (відмінно)	90-100	
BP	4 (добре)	75-89	
DE	3 (задовільно)	60-74	
FX	2 (незадовільно) з можливістю перездати	35-59	
F	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним курсом	1-34	

Одна зі складних, що не завжди залежать від керівництва вузу та викладачів, проблем – це проблема міжвузівських і міждержавних зв'язків, що, як нам представляється, повинна вирішуватися з обліком науково обґрунтованих світових (європейських) стандартів і норм, зберігаючи при цьому національні особливості системи освіти.

Остання обставина може, як показує аналіз навчальних планів, урахуватися за рахунок вибору дисциплін. Для оперативної координації роботи зі створення єдиних структурно-логічних схем для загальних напрямків освіти, узгодження системи безперервної освіти України і європейського освітнього простору (нормативно-законодавча основа рівневої освіти, створення європейського аналога додатку до диплому, що рекомендовано ЮНЕСКО, створення єдиної форми індивідуального навчального плану студента), для вивчення стану впровадження ECTS у європейських країнах – активних учасників Болонського процесу (збір інформації, аналіз, класифікація, рекомендації) пропонується створення при МОН України діючої організаційно-інформаційної ради.

До розглянутих проблем варто віднести проблему фінансування, що при існуючому розрахунку ставок по числу зарахованих студентів не завжди може бути вирішена вузом. Збільшення тривалості навчального року (з 35 до 40-42 тижнів), заміна традиційної атестації на залікові кредити (60 заліків по 0,25 години на студента), активізація СРС по нормах, передбачено наказом № 450, істотно (на 350-450 годин) перевищить річне навантаження викладачів щодо максимальної норми (900 годин). Виникає необхідність переглянути коефіцієнти співвідношення кількості студентів на одного викладача (постанова КМ № 1134 2002 р.), з огляду на особливості роботи викладача в системі ECTS.

У цілому почата більша робота, що вимагає перебудови основних ланок функціонування педагогічної системи вузу. Сподіваємося, що вона буде успішною.

Висновки

Подальші соціально-економічні та політичні перетворення в суспільстві, зміцнення державності, входження України у світове цивілізоване співтовариство неможливі без модернізації системи вищої освіти, спрямованої на підготовку фахівців на рівні міжнародних вимог.

Однією з умов входження України в єдиний європейський і світовий освітній простір є впровадження в систему вищої освіти України основних ідей Європейської кредитно-трансферної системи, що акумулює (ECTS), що функціонує на інституціональному, регіональному, національному і європейському рівнях і є ключовою вимогою Болонської декларації.

Були вироблені нові принципи організації навчального процесу на ідеях Болонської декларації, що сприяють розширенню можливостей студентів при виборі змісту навчальних програм, забезпечення гнучкості в системі підготовки фахівців для

їх адаптації до швидко мінливим вимогам національного та міжнародного ринку праці, стимулювання студентів і науково-педагогічних працівників у досягненні високої якості підготовки фахівців з вищою освітою і підвищення престижу української вищої школи на світовому ринку праці.

У цілому почата велика робота, що вимагає перебудови основних ланок функціонування педагогічної системи вузу. Сподіваємося, що вона буде успішною.

Перспективи подальших наукових досягнень:

- ✓ впровадження кредитно-модульної системи в Запорізькій державній інженерній академії;
- ✓ удосконалення концепції Болонського процесу у вишій школі;
- ✓ знаходження шляхів оптимізації поліпшення контролю над якістю знань;
- ✓ вивчення зарубіжного досвіду впровадження Болонського процесу в країнах Західної й Східної Європи.

Джерела

1. Болонський процес у фактах і документах. – Київ-Тернопіль, 2003. – 54 с.
2. Легенький Я.А. Педагогический процесс как целостная динамическая система. – Харьков: Высшая школа, ХГУ, 1979. – 144 с.
3. Управление качеством обучения / Под ред. М.М. Поташника. – М.: ПОР, 2000. – 475 с.
4. Якунин А.И. Обучение как процесс управления. Педагогические аспекты. – СПб.: ЛГУ, 1988. – 160 с.
5. Ильина Т.А. Педагогика. – М.: Просвещение, 1990.
6. Алексеенко Т.А. Структурно-кваліметричне обґрунтування системи принципів управління якістю підготовки спеціалістів в університеті // Науковий вісник Чернівецького національного університету. Вип. 138. «Педагогіка і психологія». ЧНУ, 2002. – С. 7-14.
7. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За ред. В.Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
8. Журавський В.С., Згуровський М.В. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. – К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2003. – 200 с.
9. Вища освіта і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В.Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. – Тернопіль: Начальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.

10. Пожуєв В.І. Вища освіта в умовах глобалізації / «Збірник наукових праць Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії». – Запоріжжя, ЗДІА. – Випуск №20.–2005.–С.5-17.

11. Пожуєв В.І. Вища освіта як фактор інноваційного розвитку суспільства та інтеграції України в європейське співтовариство // «Збірник наукових праць Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії». – Запоріжжя, ЗДІА. – Випуск №19 – 2005. – С. 5-20.

Стаття надійшла 16.04.2005 р.